

Civil társadalom

AZ IFJÚSÁGI SZOLGÁLTATÓ SZERVEZETEK FELADATELLÁTÁSBAN VALÓ RÉSZVÉTELÉHEZ SZÜKSÉGES FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSE, AZ IFJÚSÁGI SZERVEZETEK ÉS A KOROSZTÁLY TAGJAI TAPASZTALATAINAK BEVONÁSA, AZ IFJÚSÁG SAJÁTOS SZEMPONTRENDSZERÉNEK MEGJELENÍTÉSE AZ ÁLLAMI DÖNTÉSHOZATALBAN

Bevezetés

Az elmúlt években végzett vizsgálatok, amelyek érintették az ifjúságot, vagy egyenesen ifjúsági fókuszúak voltak továbbra is a fiatal korosztályok elfordulását jelzik a formális szervezetektől, sőt egyes kutatások a fiatalok közösségi tevékenységeinek visszaszorulását az informális kezdeményezések terén is érzékelik. Az Európa Tanács számára készült Magyar Ifjúságpolitikai jelentés szerint ennek oka a „gyakran a különböző oktatási szintek formális részvételre szocializáló, vagy éppen valódi aktivitást kiváltó intézményi világa, a tagságukat integrálni és mobilizálni képtelen ifjúsági szervezetek rezisztenciája, megújuló közösségi önszerveződések, vagy éppen az ifjúsági szervezetek működési lehetőségeit befolyásoló kormányzati és pártpolitika paternalista viszonyrendszere”.

I. Részvétel számokban

Szervezeti feltételrendszer

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) legfrissebb (2006-os adatok alapján készült, 2008-ban publikált) eredményei szerint a civil szektor ifjúsági szegmense¹ (ifjúsági közösségek, értük tevékenykedők stb.) az 58 242 nonprofit szervezet 4%-át tették ki, ami arányaiban megfelel a korábbi évek adatainak². A mintegy 2000 szervezetre tehető

csoportban a különböző szervezeti formák közül a társas nonprofit szervezetek vannak túlsúlyban, melyekből több mint másfélszer annyit találunk 2006-ban, mint alapítványt. A tevékenység típusok szerint vizsgálva a diáksport és az ifjúsági szabadidős társas nonprofit szervezetek (leginkább diáksport egyesületek) emelkednek ki, amelyek az ifjúsági karakterű társas NGO-k háromnegyedét (75%) alkotják. Emellett jelentős szerepük van a gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó alapítványoknak, amelyek ebben a szervezettípusban 71 százalékos súlyt képviselnek.

Az ifjúsági civil szervezetek száma 1995 óta növekedett, taglétszámuk azonban nagymértékben csökkent és a szervezetcsoport belső szerkezete is átalakult. A legnagyobb változás a szabadidős ifjúsági szervezeteknél történt, amelyek száma és taglétszáma is jelentősen visszaesett. 1995-ben még a szervezetek 28 százaléka és a tagok 39 százaléka kapcsolódott hozzájuk, 2004-ben ugyanezek a mutatók már csak 23- és 12 százalék voltak. Az ifjúsági szervezetek speciális csoportját alkotó politikai szerveződések mutatói ellentmondásosan alakultak.

A statisztikákban eltörpül a közélettel foglalkozó szervezetek aránya: a nem párt jellegű ifjúsági politikai szervezetek³ csak az összes ifjúsági civil szerveződés három százalékát alkotják, az oktatási rendszerhez kötődő diák és hallgatói szervezetek súlya csupán az összes szervezet öt százalékára rüg, akár az ifjúsági hitélettel foglalkozó szerveződések aránya.

1. táblázat. Az Ifjúsági civil szervezetek megoszlása (darab)

Megnevezés	Alapítvány	Társas NGO	Összesen
Ifjúsági hitélet	91	48	139
Diáksport	–	786	786
Szabadidős ifjúsági szervezetek	177	414	591
Diákok és hallgatók szervezetei	–	129	129
Gyermek- és ifjúságvédelem	653	166	819
Nem párt jellegű ifjúsági politikai szervezetek	4	73	77
Összesen ifjúsági civil szervezet	925	1616	2541
Mindösszesen civil szervezet	22464	35778	58242

Forrás: KSH, 2008

2. táblázat. Az Ifjúsági civil szervezetek megoszlása (%)

Megnevezés	Alapítvány	Társas NGO	Összesen
Ifjúsági hitélet	10%	3%	5%
Diáksport	–	49%	31%
Szabadidős ifjúsági szervezetek	19%	26%	23%
Diákok és hallgatók szervezetei	–	8%	5%
Gyermek- és ifjúságvédelem	71%	10%	32%
Nem párt jellegű ifjúsági politikai szervezetek	0%	5%	3%
Összesen ifjúsági civil szervezet	100%	100%	100%
Az ifjúsági civil szervezetek aránya az összes civil szervezethez viszonyítva	4%	5%	4%

Forrás: KSH, 2008

A szervezetek elsősorban a fejlett régiókban és az urbánus településeken élő fiatalok számára elérhetőek. Az ifjúsági civil szervezetek területi megoszlásában a központi régióknak van a legnagyobb szerepe, a szervezetek közel kétötöde (37%) itt található (ráadásul ezek többsége budapesti illetőségű), míg a többi régió nagyjából egyenlő arányban osztozik a maradék háromötöden. A szervezetek többsége városokban működik, csupán az összes civil ifjúsági szervezet ötöde (22%) tevékenykedik községekben. A városokban működő szervezetek legkisebb része megyeszékhelyi illetőségű (az összes szervezet kevesebb, mint negyede).

Ami a szegmens finanszírozási kérdéseit illeti, elmondható, hogy az ifjúsági szervezetek 91%-ának volt bevétele (1872-nek, 2005), amelynek összege 14 milliárd forint volt, a bevétellel rendelkezők közül egy szervezetre 7,5 millió forint jutott (állami támogatás 35%, magán 43%, alapszervezetek és gazdálkodás 21%, egyéb 1%, míg a teljes civil spektrumban állami támogatás 41%, magán 13%, gazdálkodási és alapszervezeti 45%, egyéb 1%). Az ifjúsági civil szolgáltató szervezetek költségvetése – azok sokszínűségéből adódóan - jelentősen eltérő. A minimum és a maximum értékek között nagy a különbség, az átlag 2005-2006-ban 16 millió Ft volt. A minimum értékek 1,5 -2 millió Ft-ot jelentenek.

Az ifjúsági szervezetek kedvezőtlen anyagi helyzete megmutatkozik a fizetett munkatársak csökkenő számában és a civil szféra átlagánál alacsonyabb jövedelmekben. Habár a munkatársak átlagkeresete folyamatosan növekedett az évek folyamán, a leszakadás a többi civil szervezethez képest egyre nagyobb, míg 1995-ben az ifjúsági szervezetekben tevékenykedők átlagkeresete a civil szféra átlagának 93 százaléka volt, addig 2005-re ez csupán 73 százalék.

A hazai adatok összességében azt jelzik, hogy az ifjúsági szervezetek száma ugyan növekedett a 90-es évek közepéhez képest, de ez nem járt a taglétszám gyarapodásával. A források folyamatos apadása, a működőképesség határára sodorja az ifjúsági civil szervezeteket, a fennmaradásért vívott szélmalomharcba kényszerítve alig képesek a fiatalok bevonásában komoly eredményeket elérni.

Az ifjúsági szolgáltatások igénybevevői

Az ifjúsági szolgáltatások igénybevevőiről az Ifjúság2008 kutatás tartalmazza a legfrissebb országos adatokat, amelyek nélkülözhetetlenek egy átfogó kép megrajzolásához⁴.

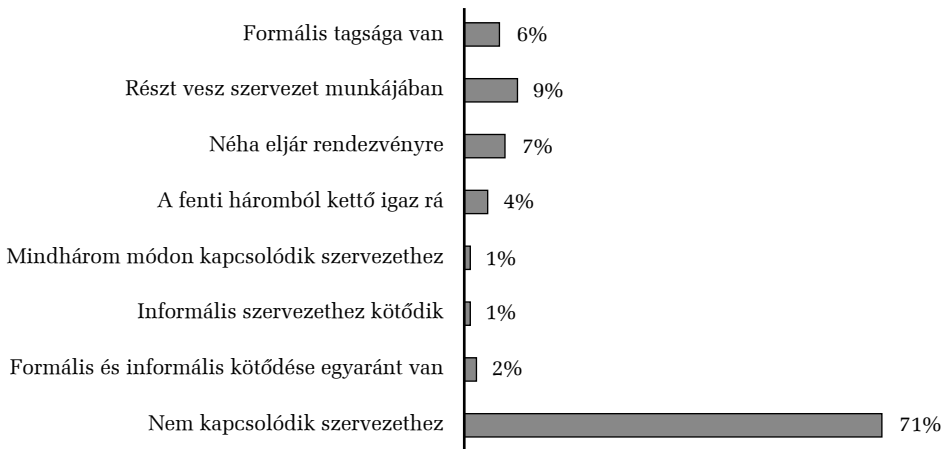
Az Ifjúság2000 és 2004 kutatás adatai szerint a 15-30 éves korosztály mintegy hatoda tag-

ja valamilyen szerveződésnek (civil, társadalmi, politikai, vallási, jótékonyági, sport- vagy kulturális szervezetnek, közösségnek, klubnak, körnek). A 2008-as eredmények arra engednek következtetni, hogy „a fiatalok formális tagsága egyértelműen visszaszorult, mindössze a 15–29 évesek hat százaléka számolt be arról, hogy a felsorolt 20 féle szervezettípusnak tagja lenne. Kilenc százalékuk vesz részt valamilyen szervezet munkájában, és hét százalék jár el a szervezetek rendezvényére. Öt százalékot képviselnek a mintában azok, akik vagy mindhárom módon kötődnek valamilyen szervezethez, vagy legalább kétféle kötődés rögzíthető esetükben”. (Szabó-Bauer, 2009) (1. ábra)

A korábbi (2000; 2004) hullámokhoz képest 2008-ban az informális közösségekhez, mozgalmakhoz való kötődést is vizsgálták a kutatók. A várakozások ellenére „a kérdésre választ adó 15–29 évesek mindössze két százaléka jelezte, hogy kötődik valamilyen nem bejegyzetten működő csoporthoz, mozgalomhoz”. Mindez azt jelenti, hogy újra kell értékelnünk azokat az illúzióinkat, hogy a fiatalok csupán a formális szervezetektől idegenedtek el és a szervezett, de nem bejegyzett közösségeikben megtalálhatjuk őket, illetve megtalálják a helyüket.

Az ifjúságkutatások eredményei alapján a fiatalok leginkább a sport és szabadidős, valamint

1. ábra. Szervezetekhez való formális és informális kötődés (Forrás: Ifjúság2008)

a diák- és hallgatói szervezetek tevékenységében vettek részt. Az Ifjúság2008 eredményei szerint „sportklubokhoz vagy sportegyesületekhez kapcsolódnak a legtöbben (15%), ezt követik a diák és hallgatói szervezetek, valamint a szabadidős organizációk mintegy 10-10 százalékkal”. (Szabó-Bauer, 2009)

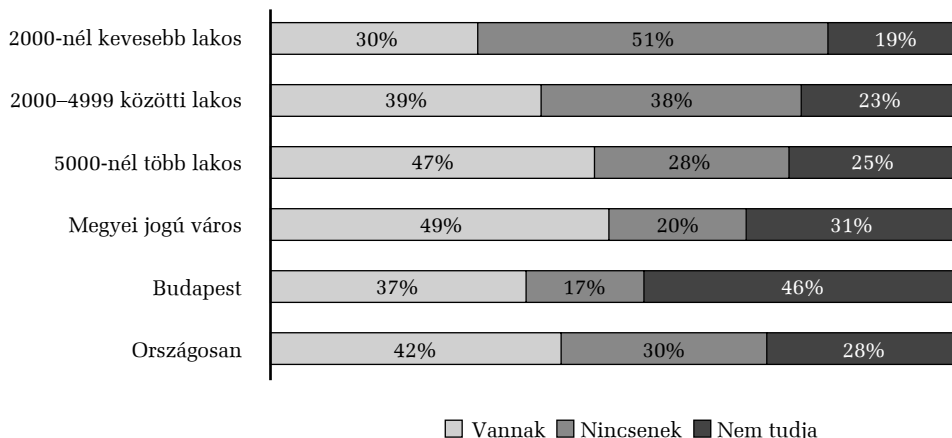
A fiatalok közéleti aktivitását illetően figyelemre méltó, hogy a 2004-re vonatkozó ifjúságkutatás szerint a fiatalok a jövőben jóval magasabb arányban vettek volna részt tiltakozó- és érdekvédelmi megmozdulásokban, mint tették azt korábban. 2008-ban – 2004-hez hasonlóan – a kérdezettek közel háromtizede jelezte részvételét valamilyen direkt politikai aktivitásban. A legtöbben (11%) valamilyen legális tiltakozásban vettek részt, míg ezt a kampányaktivitás, illetve e kettő kombinációja követi. A kérdésre választ adók mindössze három százaléka az igazán aktív, ők azok, akik a három típusba sorolt aktivitások közül legalább egyben részt vettek”. (Szabó-Bauer, 2009)

Az Ifjúság2008 előtt nagymintás felvételek nem terjedtek ki az ifjúsági szolgáltatásokra, a hozzájuk kapcsolódó igényekre, illetve az intézményrendszer hatékonyságának mérésére, csupán az aktivitásra kérdeztek rá. A 2008-as kutatás eredményei szerint a fiatalok négytizede (42%) állította, hogy van számára elérhető

közelségében olyan civil, vagy egyházi szervezet, amely a fiatalok számára nyilvános programokat szervez. A fiatalok válaszaiból kitűnik, hogy a nagyobb településeken lakók közül rendre többen vannak azok, akik tudnak ilyen szervezetet említeni, kivétel ez alól a főváros, amelynél alacsonyabb arányt csak a 2000 főnél kisebb településeken találunk. Az adatok alapján megállapítható, hogy a fővárosban szervezett programok nehezebben érik el a fiatalokat, amelynek okát elsősorban az információhiányban lelhetjük fel, ugyanis a fővárosi fiatalok közel fele (46%) nem tudott választ adni a kérdésre. Mivel a fiatalok információs hálózatában a formális struktúrákkal szemben az informális kapcsolódások sokkal többet jelentenek, megfontolandó az információs szolgáltatások stratégiájának átalakítása.

Az Ifjúság2008 kutatás gyorsjelentése szerint „országosan a fiataloknak csupán hat százaléka állította azt, hogy rendszeresen, és további 42 százalékuk, hogy néha részt szokott venni a helyi szervezetek valamelyikének nyilvános programján. 46 százalék állította, hogy nem vesz részt ilyen programokon, 6 százalék pedig azt, hogy nincsenek is ilyen programok számára elérhető közelségben”. (Szabó-Bauer, 2009) A kisebb településeken csekélyebb számban

2. ábra. Elérhető Ifjúsági szolgáltatások megoszlása településnagyság szerint (Forrás: Ifjúság2008)

fellelhető programokat nagyobb valószínűséggel látogatják a fiatalok.

Ami az intézményeket illeti a formális szervezetek (művelődési és sportolási) intézményei a fiatalok bő kilenczede számára, az amatőr kulturális és hagyományőrző egyesületek valamint az egészséggel kapcsolatos tanácsadás, illetve valamilyen egyházi ifjúsági szervezet több mint felük számára elérhető. Az Ifjúság2008 gyorsjelentése szerint „a modern ifjúságpolitika-hoz jobban köthető intézmények, szolgáltatások elterjedtsége és a fiatalok igényei között már nagyobb űr tátong. Teleház, klubhelyiség és pályaválasztási tanácsadás a fiatalok kevesebb mint fele számára, droggal kapcsolatos tanácsadás és ifjúsági iroda csupán bő harmaduk számára elérhető. Ifjúsági önkormányzat és diákönkormányzat a fiataloknak nagyjából ötöde számára elérhető, igaz ezek nem is hiányoznak annyira a fiatalok számára”. (Szabó-Bauer, 2009)

Fejlesztés

A fentiekben láthattuk, hogy az ifjúsági szolgáltatások információs, tájékoztató tevékenysége elmarad az elvárhatótól. Az ifjúsági – részvételt célzó – programokra vonatkozó információk gyakran nem jutnak el a fiatalokhoz, vagy csak azok egy szűk rétegét éri el. A Mobilitás kutatása megállapítja, hogy a programokról hírt adó tájékoztató anyagok gyakran „szárazak” nehezen értelmezhetőek, ebből adódóan riasztóak a fiatalok számára.

Az Ifjúság2008 adataiból következően elsősorban a nagyobb településeken van szükség arra, hogy az ifjúsági szolgáltatások megjelenjenek a fiatalok számára, azaz fejleszteni szükséges az ifjúsági információs szolgáltatásokat. Mivel a fiatalok információs hálózatában a formális struktúrákkal szemben az informális kapcsolódások sokkal többet jelentenek, a követendő fejlesztési irány két részre bontható, egyrészt ki kell aknázni az informális személyközi csatornák hatékonyságát, másrészt fejleszteni kell

az infokommunikációs eszközökön keresztül történő információátadást.

A felülről vezérelt kezdeményezések kudarca ismert és régóta fennálló problémája a fiatalokkal foglalkozóknak. A Mobilitás kutatásának tapasztalatai alapján elmondható, hogy a „terepen dolgozó” szakemberek felismerték a „top-down” kezdeményezések alacsony hatékonyságát, amelyek legfőbb hibája, hogy többnyire a fiatalok részvétele nélkül, a célcsoport véleményének megkérdezése nélkül jönnek létre. Ezeket a tapasztalatok alapján gyorsan elhaló kezdeményezéseket alulról (is) építkező szervezeti háttérre (diákönkormányzat és a hallgatói önkormányzatokkal és a helyi ifjúsági érdekképviseleti formák ösztönzésével) és emberi tőkére (demokráciatanulás) szükséges alapozni.

Gyakran felmerül a valódi részvétel és az ifjúsági szolgáltatások (ki)használása közötti feszültség, amely szerint a fiatalok gyakorta megmaradnak a számukra szervezett programok közönségi szintjén, azaz nem kapcsolódnak be aktívan ezek megvalósításába. Ahhoz, hogy az önálló, tudatos, aktív állampolgári attitűd kialakulását elősegítő, a kommunikációs képességeket fejlesztő, a hátrányos helyzetűek integrációját, a kortárs közösségi kapcsolatok bővítését szolgáló keretek megteremtését lehetővé tegyünk, szükséges a vonatkozó ismeretek elterjesztését biztosítani a képzők és szakemberek képzése és nem formális képzési programok támogatása útján.

II. Részvétel a döntéshozatalban

A fiatalok elfordulását, vagy inkább tartós távolmaradását a közösségi tevékenységtől, érdektelenségüket a politika iránt gyakran ostorozzák a területen tevékenykedő kutatók, szakemberek. Kutatásokból kiderül, hogy a fiatalok gyakran érzik úgy, hogy nem kérdezik meg őket, nem számít a véleményük. Hasonló érzéseik lehetnek az őket képviselő szervezeteknek is, amelyek gyenge érdekérvényesítő képességét jól jelzi az ifjúság ügyének kezelése az országos politiká-

ban és az államigazgatásban. Nem kérdés, hogy rendezni szükséges a kormányzati, regionális, önkormányzati ifjúsági részvétel mechanizmusait, a résztvevők körét, jogosítványukat.

Mai helyzet szerint kevés olyan ifjúsági civil szervezetet találunk, amelyek képesek komolyabb részvételre (egyeztetnek velük, véleményük megjelenik a médiában, stb.) az országos döntéshozatalban. Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet által készített – az ifjúsági szolgáltató intézményekre irányuló – felmérés szerint a területen tevékenykedő szervezetek kapcsolatrendszerében a legrosszabb minőségű kapcsolatokról a döntéshozók (minisztériumok) esetében beszélhetünk. A kutatásból kiderül, hogy a megkérdezettek közül a civil szereplők általánosságban negatívan értékelték kapcsolatukat az önkormányzatokkal, a humánszolgáltató intézményekkel is, valamint a minisztériumokkal. A negatív értékeléseket a kutatók leginkább azzal magyarázták, hogy „a nonprofit szervezetek kapcsolatrendszere elsősorban informális úton alakul, így azonban, mivel a törvényi szabályozás nem áll mögöttük, érdekérvényesítési csatornáik kevésbé hatékonyak”. (Echo, 2006)

Kormányzati kezdeményezések

A magyar ifjúságügy forrásbővítő testülete a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram (GYIA). A GYIA Tanácsban, illetve a Regionális Ifjúsági Tanácsokban (RIT) lévő civil posztokat eddig nem nyilvános pályázatok útján, hanem a nagyobb ifjúsági ernyőszervezetek delegáltjai tölthették be. 2007-ben a mechanizmus megváltozott. A Szociális és Munkaügyi Minisztérium 24/2007-es rendeletében a Gyermek és Ifjúsági Konferenciát (GYIK) bízta meg azzal, hogy a kétféle – egy országos és hét regionális – forráselosztó testület civil képviselőjét biztosítsa. A GYIK nyilvános pályázat keretében adott alkalmat arra, hogy ne csak tagjai, tagszervezetei kapjanak lehetőséget, hanem az egész ifjúsági szektor részt vehessen a döntéshozatalban. Az-

zal, hogy a Gyermek és Ifjúsági Konferencia eképpen a kormányzat stratégiai partnerévé vált, természetesen nem okozott osztatlan sikert, az ifjúsági érdekképviseletek közötti politikai megosztottság továbbra is fennáll.

Az európai tapasztalatok is azt mutatják, hogy a regionális szintek felé mozdulnak el a civil és kormányzati együttműködések. Szabályozott közös döntéshozatal jelenleg leginkább a Regionális Ifjúsági Tanácsokban (RIT) van jelen, ahol a civil posztok a GYIA leosztásának megfelelően, a GYIK nyílt pályázatának keretében kerültek feltöltésre. A GYIK delegáltjain kívül nem-kormányzati szereplőként jelen vannak az egyházak képviselői is. A RIT-ek a GYIA regionális döntéshozó szervei, amelyek az ország hét régiójában működnek. Legfontosabb tevékenységük a GYIA által a rendelkezésükre bocsátott pénzeszközök régióban történő felhasználásáról való döntés. Habár a RIT-ekben olyan civil szakemberek ülnek, akik az adott régió viszonyait leginkább ismerik, mégsem valósul meg a tökéletes regionalitás, hiszen országos szervezetek delegáltjaiként vesznek részt a munkában.

Összefoglaló és friss adataink sajnos nincsenek az egyes régiók, illetve a települési szintű kormányzati-civil együttműködésekről. A Mobilitás adatai szerint a 3200 települési önkormányzat közül 80-nál működik valamilyen módon ifjúsági önkormányzat, ezekkel általában együttműködik a helyi vezetés. A kistérségi önkormányzatok szintjén ifjúsági önkormányzatról, így a velük való együttműködésükről nem beszélhetünk. A Mobilitás 2005-ös kutatásában csupán a Dél-Dunántúl, Dél-Alföld és Észak-Magyarország régióiból találhatunk adatmorzskákat, amely azonban nem teszik azt lehetővé, hogy átfogó képet rajzolhassunk.

A Nemzeti Ifjúsági Stratégia alapján világos célként látszik, hogy ösztönözni kell az ifjúsági közösségeket, szervezeteket arra, hogy kialakítsák országos képviselői rendszerüket, amely jogszabályban foglalt együttműködési garanciákkal képes megjeleníteni a korosztályi érdekeket az állami döntéshozatalban, nemzetközi képviselői fórumokon.

Civil kezdeményezések – problémák

Az állami és civil együttműködést nehezíti, hogy az ifjúságügyet kezelni hivatott kormányzati struktúrában minden egyes parlamenti ciklus más szervezeti megoldásokat hozott magával. A rendszerváltás után 1994-ig a Miniszterelnöki Hivatal és 5 miniszter felügyelete alá tartozott, a Horn-kormányban 1995-ig a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, majd újra a Miniszterelnöki Hivatal kezelte az ügyet. Az Orbán-kormány első évét követően (amíg a MeH – ben volt) létrejött az Ifjúsági és Sportminisztérium. A Medgyessy-kormány a tárca feladatait szélesítve Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztériummá alakította a tárcát, majd az addigi miniszter miniszterelnökké válásával Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium lett. A 2006-os választás óta a Szociális és Munkaügyi Minisztériumban egy osztály irányítja az ifjúságügyet.

További problémát jelent, hogy a mai napig nem jött létre olyan ifjúsági ernyőszervezet, amely képes lenne integrálni az ifjúsági civil szerveződések többségét. Az erőtlenséget jól mutatja, hogy az ernyőszervezetek működésére a változó politikai követelményeihez való alkalmazkodási kényszer volt a jellemző. Az 1990-es években a rendszerváltást követően több ifjúsági ernyőszervezet is létrejött, de tevékenységüket és működési lehetőségeiket folyamatosan beárnyékolták a pártpolitikai szempontok.

A történet 1988-ban kezdődött, amikor megalkult az ifjúsági szervezetek együttműködését koordináló Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsa (MISZOT). A tömörülés 1992 végén két részre – a jobboldalhoz közelebb álló Nemzeti Ifjúsági Tanácsra (NIT) és a 1993-ban megszűnt MISZOT utódként létrejött és a baloldalhoz közelebb álló Magyar Gyermek- és Ifjúsági Tanács-ra (MAGYIT) osztódott. A NIT tagjai 1994-ben létrehozták az Országos Gyermek- és Ifjúsági Parlamentet (OGYIP). 2002-ben és 2003-ban nagy lendülettel, de kevesebb sikerrel ismét kísérletek történtek egy egységes ifjúsági ernyőszervezet létrehozására. A MAGYIT

és OGYIP nevéből alkotott Magyar Gyermek- és Ifjúsági Parlament (MAGYIP) kezdeményezés az alakuló közgyűlésen a Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Szövetség (NEGYISZ) nevet kapta. A NEGYISZt végül 2002 végén a szakmai szervezetek megalapították, de a szervezet alapszabályát nem minden ifjúsági szervezet írta alá. Bár történt azóta is kísérlet az együttműködésre (2003 tele, a Gyermek és Ifjúsági Konferencia (GyIK) alakulása) mindeztidáig a kezdeményezést nem koronázta osztatlan siker, bár a három ernyőszervezet mára kiüresedett, elvesztette jelentőségét. Az ifjúságüggyel foglalkozók régóta dédelgetett álma egy az ifjúsági szervezeteket és közösségeket regisztráló országos kataszter létrehozása, azonban ennek esélyeit jelen pillanatban nem lehet előre látni.

Szabályozás kérdései

A Mobilitás 2005-ös kutatása szerint – amelynek kapcsán a területen tevékenykedő szakembereket is megkérdeztek – a kedvezőbb finanszírozási feltételek nagyban tudnak javítani a részvétel arányain. „Éppen ezért érzik a szereplők aggasztónak, hogy a pénzügyi keretek esetenként meglehetősen bizonytalanok”. (Mobilitás, 2005)

Azt a törekvést, hogy az önkormányzatok hozzanak létre ifjúsági ügyekkel foglalkozó önálló szervezeti egységet és folytassanak társadalmi párbeszédet a korosztállyal eddig nem koronázta siker. Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységét szabályozó törvény a települési önkormányzat feladatai között ugyan felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást, azonban a lakosság igényei és az önkormányzat anyagi lehetőségeitől függetlenül gyakorlatilag saját hatáskörbe utalja, hogy az önkormányzat milyen ifjúsági feladatokat és hogyan lát el. Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb településeken van leginkább esély az ilyen irányú kezdeményezéseket és feladatokat támogatni. A szabályozatlanság további következménye, hogy nincs egységes struk-

túra sem, ahogyan az önkormányzatok ezeket a feladatokat megkísérlik felvállalni. Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet által készített – az ifjúsági szolgáltató intézményekre irányuló – felmérés szerint funkciójuk alapján nézve négy nagyobb csoportba lehet sorolni ezeket: a települési/önkormányzati ifjúsági tervezést segítő, az önkormányzaton belül meglévő, az ifjúsági érdekérvényesítést szolgáló és az ifjúsági közösségi tereket jelentő „intézmények”.

Az önkormányzatok nem minden esetben saját struktúráján belül valósítják meg ezeket a feladatokat, gyakori példa, hogy csak kezdeményezőként, az anyagi források (egy részének) biztosítójaként vesznek részt az adott feladatban, sokszor civil szervezetek bevonásával dolgoznak. A civilek bevonását indokolttá teszi, hogy az ifjúsági területtel foglalkozó önkormányzati alkalmazottak általában sok másik feladattal együtt látják el ezt a területet, gyakran elkötelezettség és hozzáértés nélkül. Mint olyan sok az ifjúsághoz kapcsolódó kérdésben, ebben az esetben is a törvényi szabályozás hozhatna megoldást, hiszen ameddig csak lehetőség és nem – a finanszírozási háttérrel biztosított – számon kérhető feladat az ifjúságra fordított figyelem, addig komolyan vehető eredmények nem szülehetnek.

A Mobilitás 2005-ös kutatása felhívja a figyelmet az önkormányzatok és az ifjúság kommunikációjának elégtelenségére, az önkormányzatok ugyanis gyakorta nem veszik figyelembe célközönség igényeit, nem kéri ki a fiatalok véleményét, „látszatberuházásokkal próbálják bizonyítani, hogy tettek valamit az ifjúságért függetlenül attól, hogy e beruházásokat a későbbiek során hasznosítani, használni tudják-e vagy sem”. (Mobilitás, 2005)

III. Feladatátvállalás

Az ifjúsági szolgáltatás összetett fogalmának közös metszete az Ifjúságügy című könyv szerint⁵, általában a közszolgáltatási mivolt, a szakmai vonatkozás, illetve az ifjúsági relevancia. Mindez azt jelenti, hogy zömében akkor beszélhetünk ifjúsági szolgáltatásokról, ha azok egyfajta közösségi szolgáltatásként működnek és a szakmai szempontok mellett fejlesztő, szocializáló feladatot is ellátnak. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az ifjúsági szolgáltatások céljukat és tartalmukat tekintve sokfélék lehetnek, az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet munkáját felhasználva „azt mondhatjuk, hogy

3. ábra. Ifjúsági (önkormányzati) infrastruktúrák (Forrás: Echo, 2006)

Ifjúsági tervezést segítő „intézmények”	Önkormányzaton belüli ifjúsági „intézmények”	Ifjúsági érdekérvényesítés intézményei	Ifjúsági közösségi terek
Ifjúságkutatás	Ifjúsági bizottság	Városi diákönkormányzat	Ifjúsági közösségi terek (pl. ifjúsági klubok)
Ifjúságpolitikai koncepció	Ifjúsági tanácsok vagy ifjúsági ügyekért felelős képviselő	Ifjúsági civil szervezetek	Ifjúsági ház (ÁMK)
Ifjúsági feladatterv / cselekvési terv	Ifjúsági referens főállásban	Ifjúsági érdekképviseleti fórum	Teleház
Ifjúsági alap, elkülönített ifjúsági célú keret	Ifjúsági referens más feladatokkal együtt látja el az ifjúsági területet		Ifjúsági fesztivál

a civil szektor ifjúsági szolgáltatásai, egyéni és sajátos helyzetükből kifolyólag szinte minden területen jelen vannak”. A fiatalok számára leginkább elérhető szolgáltatás „valamilyen képzés, tanfolyami oktatás, képességfejlesztés kategóriába sorolható, ezt követi a tábor, szervezett üdültetést biztosító szolgáltatások valamint a mentálhigiénén belül a drogprevenció. A szolgáltatások döntő többsége valóban szolgáltatásként, folyamatos jelleggel érhető el a fiataloknak, kb. 23-25 százalékuk működik kifejezetten projekt jelleggel”. (Echo, 2006)

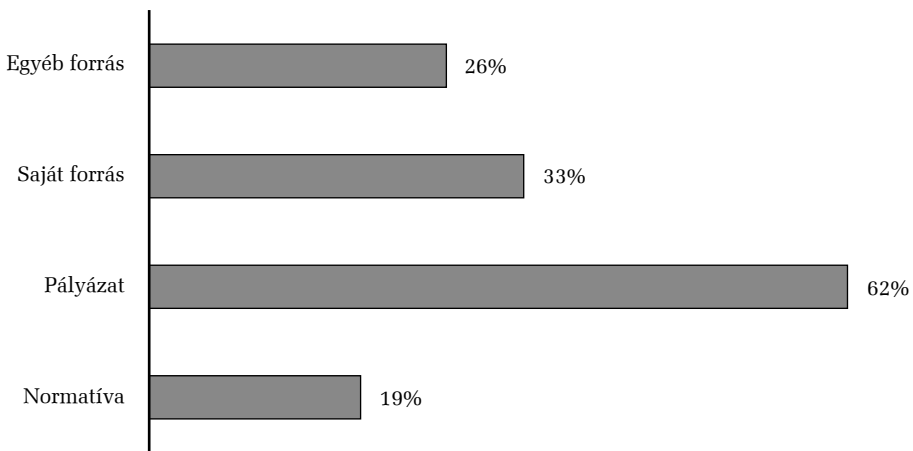
Az Echo által megkérdezett szervezetek arról számoltak be, hogy összességében a szolgáltatások feltételei az elmúlt években egyértelműen javultak (46 százalékban javultak, 41 százalék esetében a szolgáltatás működési feltételei nem változtak) a jövőre vonatkozó várakozásaik azonban negatívak. Területekre bontva, leginkább a környezetvédelmi, pályaorientációs, szervezetfejlesztő, média, közösségi tér és IKT eszköz szolgáltatások működési feltételei javultak, míg legkevésbé a terápiás szolgáltatások és ifjúsági szabadidős programoké. (Echo, 2006)

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet kutatásának eredményei szerint az ifjúsági szolgáltatások finanszírozása általában többszörös módon valósul meg, a szolgáltatások többségében jelen vannak a pályázati források

(62%), 33 százalékban szerepel saját forrás, normatíva mindössze minden ötödik szervezetnél kap (19%) hangsúlyt. Jelentős ugyanakkor az egyéb források becsatornázása, amely a szolgáltatások negyedében (26%) fordul elő. (Echo, 2006)

Az ifjúsági szolgáltatásokban való civil feladatvállalás szerepét vizsgálva megállapítható, hogy a civil szektor, egyrészt széleskörű szolgáltatási portfólióval rendelkezik, másrészt problémaszpecifikus és a nem túlszabályozott szervezeti keretből adódóan gyorsan képes a felmerülő társadalmi problémákra válaszolni. Ugyanakkor területenként eltérő mértékű a civil szervezetek bekapcsolódása a feladatellátásba és hatékonyságuk is különböző, elsősorban annak köszönhetően, hogy nincsenek tiszta és egyértelmű keretek, amelynek megteremtése az állam feladata. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy nincsenek elképzelések az ifjúsági szolgáltatások felépítéséről, azonban ameddig nincsenek olyan szabályok (valamint feladatok legalább a minimumkövetelmények és források), amelyekhez igazodni kell (ifjúsági törvény) addig az egységes struktúra várat magára. Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet munkája területi dimenzióban, a regionális szintű ifjúsági szolgáltatásokat az állami intézmények hatáskörébe rendelné, a kistérségi

4. ábra. Az ifjúsági szolgáltatások finanszírozási csatornái (Forrás: Echo, 2006)

szintű ifjúsági szolgáltatásokat nonprofit szervezetekre bízna, a települési szintű szolgáltatásokat, a település méretétől függően az önkormányzatokon és a helyi civil szervezeteken keresztül működtetné. (Echo, 2006)

A törvényi keretek megteremtése mellett elengedhetetlen az ifjúsági közfeladatot ellátó szolgáltató szervezetek kapacitásfejlesztése, a feladatok ellátására célzott képzési programok kidolgozása (tananyagfejlesztések, képzések, követelményrendszerek). Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet eredményei szerint az ifjúsági szolgáltatók több mint felénél (55%) nincs felsőfokú végzettséggel rendelkező munkatárs. Önkéntesek minden második (56%) szervezetnél segítik a munkát. „A fizetett munkatársak egyharmada a foglalkoztatási és szociális célú szervezetekben dolgozik, közel egynegyedük a mentálhigiénés feladatokkal foglalkozó szervezetekben, 13-13 százalékuk információ-tanácsadó funkciókat ellátó szervezetekben és ifjúsági házakban, minden nyolcadik ilyen munkatárs valamilyen rekreációs feladatot felvállaló, illetve 5 százalékuk egyházi ifjúsági szervezeteknél”. Ezzel szemben „az önkéntesek egyharmada a mentálhigiénés szervezetekben, 26 százalékuk rekreációs-szabadidős szervezeteknél, 13 százalék egyházi szervezeteknél, 11-11 százalék pedig foglalkoztatási célú szervezetnél, illetve ifjúsági házakban dolgozik”. (Echo, 2006)

A szervezetek a saját helyzetüket a humán erőforrások esetében jónak értékelték, a szakmai anyagokhoz való hozzáférést és infrastrukturális helyzetüket szintén, a hiányosságok leginkább az anyagi forrásokban merülnek ki. (Echo, 2006)

Az ifjúsági közfeladatok ellátásáról, illetve magukról az ifjúsági civil szervezetekről igen kevés megbízható információ áll rendelkezésünkre, a terület monitoringja, értékelése egyelőre nem megoldott. Szakmai berkekben régóta hangoztatják, hogy szükség van egy ifjúsági szervezeti felmérésre, amelyet hasonlóan a nagymintás ifjúságkutatásokhoz bizonyos időközönként meg kell ismételni.

Irodalom

- Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet [2006]: Ifjúsági szolgáltatások – műhelymunka, 2006
- Füzesi Péter – Juhász Lilla – Kollányi Bence – Rab Árpád – Székely Levente [2005]: Ifjúság Fehér Könyv Nemzeti Jelentés (Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium megbízásából, 2005)
- Nagy Ádám /szerk./ [2008]: Ifjúságügy (Palócvilág – Új Mandátum, Budapest, 2008)
- Nagy Ádám – Németh István – Székely Levente [2008]: Civil ifjúság – szervezetek – Civil Ifjúsági Jelentés 2006-2007 (in: Új Ifjúsági Szemle VI. évfolyam 2-3 szám, 2008)
- Nagy Ádám – Székely Levente [2008]: Az ifjúsági civil világ, (in: Civil Szemle V. évfolyam 1-2. szám, 2008)
- Nagy, Ádám – Székely, Levente [2009]: Hungarian Civil Youth Organizations: with Special Regard to the Roma Segment (Open Society Institute, 2009)
- Magyar Nemzeti Ifjúságpolitikai Jelentés az Európa Tanács (ET) részére [2007]: MTA Politikatudományok Intézete Budapest, 2007 (in: Új Ifjúsági Szemle VI. évf. 1. szám, 2008)
- Nemzeti jelentés a részvételről [2005]: Mobilitás – Ifjúságkutatási Iroda Budapest, 2005

3. táblázat. Mutatószámok

Mutató	Létszáma	átadott forrás	fő
Ifjúsági közfeladatot ellátó szervezet (szakértői becslés)	150 ⁶	n.a ⁷	x
Döntésekben részt vevő szervezet (szakértői becslés)	80	x	n.a

Szabó Andrea – Bauer Béla /szerk./ [2009]: Ifjúság 2008 gyorsjelentés (Budapest - Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, 2009)

Tokaji Károlyné /szerk./ [2008]: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2006 (Budapest - Központi Statisztikai Hivatal, 2008)

Jegyzetek

- 1 A civil ifjúsági szervezeti világ azért is unikális, mert a csoport, amivel foglalkozik időben behatárolt. Környezet- vagy jogvédő lehet az ember egész életében, ifjúsági szervezet tagja azonban nem feltétlen.
- 2 Lásd: Nagy Ádám – Székely Levente [2008]: Az ifjúsági civil világ, (in: Civil Szemle V. évfolyam 1-2. szám, 2008)
- 3 Az ifjúsági szervezetek között számarányuk folyamatosan, 9%-ról 3%-ra csökkent, ugyanakkor

taglétszámuk nagyon hektikusan alakult. A választásokat követő években tagságuk mindig jóval magasabb volt, mint a köztes időszakban.

- 4 Nem véletlen, hogy az ifjúsági szakma régóta szorgalmazza egy átfogó ifjúsági szervezeti kutatás elkészítését, amelyre a mai napig nem került sor. Ennek köszönhetően csak évekkal ezelőtti állapotokat tudunk megbízhatóan elemezni, jórészt a KSH adatai alapján.
- 5 Nagy Ádám /szerk./ [2008]: Ifjúságügy (Palócvilág – Új Mandátum, Budapest, 2008)
- 6 Szakértői becslés a forgalommal rendelkező ifjúsági szervezetek (1872 db) és a kiemelkedő közhasznúsági arány (8%) alapján
- 7 Bár tehetnénk szakértői becslés egy szervezet forgalma (7,5 millió forint) és száma alapján, de ezek nem biztos, hogy a közfeladat átadására kerül fordításra, sőt nem számíthatjuk átadott forrásnak a pályázati nyereseményeket.

